

DAVLATMIZ VA XALQARO ISHCHI KUCHI MIGRATSIYASI

Turopova Nigora Xolmurod qizi

Termiz davlat universiteti o'qituvchisi

nturopova@tersu.uz

Zoirova Munisa Bozor qizi

Termiz davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalqaro ishchi kuchi migratsiyasi va davlatimiz migratsiyasi haqida ham olib boriladi. Maqolada ushbu mavzuga oid tushunchalarni, davlatlarning ko'rsatkichlarini va boshqa ma'lumotlar haqida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Ishchi kuchi, migratsiya, ichki migratsiya, tashqi migratsiya, immigratsiya, emigratsiya, reemigratsiya,

Abstract: This article will also focus on international labor force migration and state migration. The article covers concepts related to this topic, indicators of states and other information.

Key words: Labor force, migration, internal migration, external migration, immigration, emigration, re-emigration.

Kirish. Migratsiya -bu odamlarning turli sabablarga ko'ra yashash joyidan boshqa joyga ko'chishi. Migratsiya odamlarning ma'lum bir hududdan tashqariga doimiy yoki vaqtinchalik yashash joyiga ko'chib o'tishi bilan sodir bo'ladi. Aholining ijtimoiy, iqtisodiy, ekologik, siyosiy, diniy, harbiy va boshqa sabablarga ko'ra migratsiyasi tashkiliy (davlat va boshqa ijtimoiy tuzilmalar ishtirokida) va uyushmagan (migrantlarning o'zlari tomonidan) bo'lishi mumkin. Hozirgi vaqtda migratsiyaning eng muhim sababi iqtisodiy sababdir.

Xalqaro ishchi kuchi migratsiyasining kelib chiqish manbaasiga ko'ra turli shakllari mavjud. Ichki migratsiya – bunda aholi mamlakat hududi ichida, ya'ni viloyat, tuman va shaharlararo ko'chib yuradi va bu albatta mamlakat ichki qonunlari orqali tartibga solinadi. Tashqi migratsiya – aholining o'z yurtidan boshqa bir mamlakatga ko'chib ketishi. Migrantlarning borib kelish vaqtiga qarab vaqtinchalik, doimiy, mavsumiy, mayatnikli shakllari bo'lishi mumkin. Shartlariga

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

ko'ra ixtiyoriy va majburiy bo'lishi mumkin. Mamlakatlarning qonunchiligiga ko'ra esa rasmiy va norasmiy bo'ladi.

Migratsiya ham doimiy aholining, ham emigrantlarning turmush darajasiga, aholining demografik va ijtimoiy tuzilishiga, joylashuviga, etnografik tarkibining o'zgarishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Doimiy yashash joyining oxirgi o'zgarishi munosabati bilan:

- qaytarilmaydigan migratsiya;
- juda uzoq vaqt davomida migratsiya bilan bog'liq vaqtinchalik migratsiya;
- yilning ma'lum bir davrida ko'chirish bilan bog'liq mavsumiy migratsiya;
- doimiy ish va boshqa joylardagi ta'lim muassasalariga borishni o'z ichiga olgan ko'chma migratsiya;
- mamlakatdan boshqa joyga ko'chish, mamlakatga ko'chib o'tish shaklidagi tashqi migratsiya;
- Mamlakat ichidagi migratsiya bilan bog'liq ichki migratsiya turlariga bo'linadi.

O'zbekiston Migratsiya bo'yicha xalqaro tashkilotga a'zo bo'ldi.

- Migratsiya bo'yicha xalqaro tashkilot kengashi O'zbekistonning MXTga a'zo bo'lish uchun bergan arizasini ma'qulladi. Shu tariqa mamlakat tashkilotning 173-a'zosi bo'ldi.
- 1951 yilda tashkil etilgan Migratsiya bo'yicha xalqaro tashkilot migratsiya sohasida yetakchi hukumatlararo muassasa hisoblanadi, hukumat, hukumatlararo va nohukumat tashkilotlari bilan yaqindan hamkorlik qiladi.
- MXT faoliyati migratsiyani regulirovkalash chora-tadbirlarini tartibga solish va gumanizatsiyalash, migratsiya sohasidagi xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, migratsiya muammolarining amaliy yechimlarini izlashda ko'mak berish hamda migrantlarga, shu jumladan qochoqlar va ichki ko'chuvchilarga gumanitar yordam berishga yo'naltirilgan. MXT Ustavida qayd etilishicha, migratsiya jarayonlari iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jihatdan rivojlanish, shuningdek insonlarning harakatlanish erkinligiga doir huquqi bilan bog'liq.

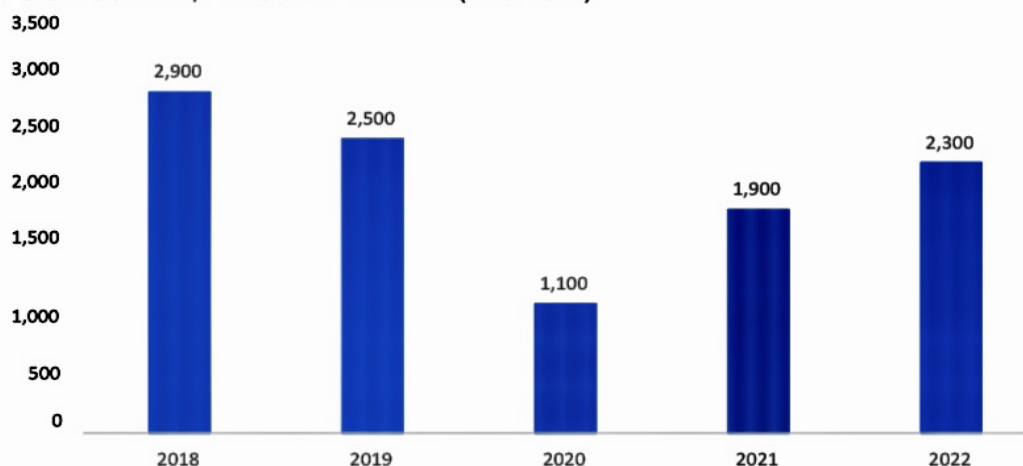
МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

1-RASM: O'ZBEKISTONDA ICHKI VA XALQARO MIGRANTLAR SONI VA O'SISH SUR'ATI, 2018-2022-YILLAR (MILLION)

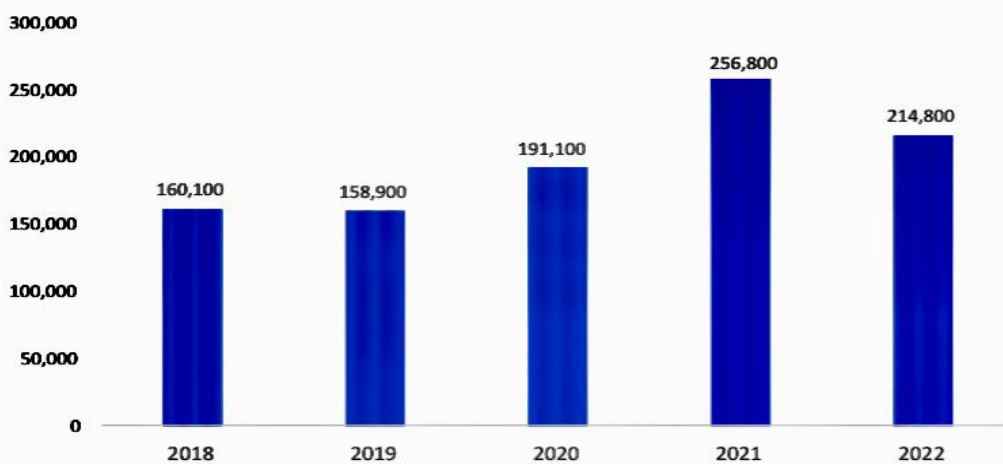


Manba: O'zStat, 2023

O'zStat ma'lumotiga ko'ra, 2023-yil 1-yanvar holatiga ko'ra mamlakatimizning aholi soni 36 million kishi, migrantlar soni esa 2,3 million nafarni tashkil etib, ulardan 1,1 million erkaklar 1,2 million nafari ayollardir. 2022-yilda migrantlar soni 2018-yilga nisbatan 21 foizga kamaygan. Bu COVID-19 tarqalishini oldini olish dunyo bo'ylab safar va cheklovlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. O'zStat agentligi mamlakatga kiruvchi va chiquvchilar yuzasidan ichki va xalqaro migratsiyalar bo'yicha dolzarb ma'lumotlarni taqdim etadi.(1-rasm)

2022-yilda O'zbekiston hududida ro'yhatga olingan ichki migrantlar soni 214,800 ni tashkil etadi. 40 foizi ayollar, 50 foizi erkaklardir. (2-rasm)

2-RASM : O'ZBEKISTONDAGI ICHKI MIGRANTLAR OQIMI, 2018-2022-YILLAR (MING)



Manba: O'zStat, 2023

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

Xulosa qilib aytganda, xalqaro ishchi kuchi migratsiyasi mehnatga layoqatli aholining bir davlatdan ikkinchi davlatga iqtisodiy va boshqa sabablarga ko'ra qisqa yoki uzoq muddatga ko'chib o'tishi tushuniladi. Ishchi kuchi migratsiyasi tufayli turli mamlakatlardagi ish haqi darajasi o'rtasidagi farqlar qisqaradi. Ishchi kuchi migratsiyasi natijasida jahon ishlab chiqarish hajmi mehnat resurslarini mintaqalar bo'yicha qayta taqsimlash va ulardan samarali foydalanish evaziga ko'payadi.

Xalqaro migratsiya jarayonlari va muammolari

Hozirgi zamondagi xalqaro aholi migratsiyalariga qator xususiyatlar va muammoli jihatlar xos. Eng ahamiyatlisi shundaki, migratsiya jarayonlari bugungi kunga kelib chindan ham globallashti, deyarli barcha mintaq va mamlakatlarni o'z doirasi bilan qamrab oldi. Tashqi migratsiya a yrim hollarda, ayniqsa, rivojlangan va o'tish iqtisodiyotidagi davlatlar uchun aholining umumiy ko'payishida katta rol o'ynaydigan bo'ldi. Ammo xalqaro migratsiya oqimlari immigratsiya markaziga aylangan davlatlar aholisining tarkibi va harakatiga, jamiyatdagi etnik va konfessional (diniy) xilma-xillikka, millatlararo va dinlararo munosabatlarga sezilarli darajada ta'sir o'tkazmoqda. Ba'zida mahalliy aholi va kelgindilar orasida to'qnashuv, mojarolar ham sodir bo'lib turibdi.

Zamonaviy migratsiyaning yana bir muhim jihati shundan iboratki, xalqaro migrantlarning sifat tarkibi (masalan, ta'lim darajasi nuqtayi nazaridan) o'zgarib bormoqda, davlatlararo migratsiya oqimlarida yuqori malakali mutaxassislarning ishtiroki faollashmoqda. Bu vaziyat immigratsiya markazlari bo'lmish rivojlangan davlatlar uchun ijobiy ahamiyat kasb etsa, emigratsiya o'choqlari – rivojlanayotgan va o'tish iqtisodiyotidagi davlatlar uchun esa buning aksi, ya'ni salbiy holat hisoblanadi.

Xalqaro ishchi kuchi migratsiyasi mohiyati, kelib chiqish sabablari va turlari: Migratsiya jamiyatning taraqqiyotiga, umumiy farovonlikka va qashshoqlikdan xalos bo'lishiga katta hissa qo'shadi

- a. Emigratsiya – mehnatga layoqatli aholining mamlakat hududidan boshqa mamlakatlarga ko'chib ketishi.
- b. Immigratsiya – mehnatga layoqatli aholining mamlakat hududiga boshqa mamlakatlardan ko'chib kelishi.
- c. Reemigratsiya – emigrantlarning vatanlariga doimiy ravishda yashash uchun qaytib kelishi .

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

d. “Aqlning oqib o’tishi” – yuqori malakali mutaxassislarning mamlakatlararo migratsiyasi .

e. Migratsion qoldiq – immigratsiya va emigratsiya miqdori o’rtasidagi farq.

Xalqaro ishchi kuchi migratsiyasining kelib chiqish manbaasiga ko’ra turli shakllari mavjud. Ichki migratsiya – bunda aholi mamlakat hududi ichida, ya’ni

viloyat, tuman va shaharlararo ko’chib yuradi va bu albatta mamlakat ichki qonunlari orqali tartibga solinadi. Tashqi migratsiya – aholining o’z yurtidan boshqa bir mamlakatga ko’chib ketishi. Migrantlarning borib kelish vaqtiga qarab

vaqtinchalik, doimiy, mavsumiy, mayatnikli shakllari bo’lishi mumkin. Shartlariga

ko’ra ixtiyoriy va majburiy bo’lishi mumkin. Mamlakatlarning qonunchiligiga

ko’ra esa rasmiy va norasmiy bo’ladi.

BMT tashkilotirasmiy sayti aholi bo'limining so'nggihisob-kitoblariga ko'ra, 2020

yilda dunyodagi xalqaro migrantlar soni, ya'nio'z mamlakatidan tashqarida yashovchi

odamlar 281 millionga yetgan. (3-rasmda) Migrant ayollar xalqaro migrantlarning 48 foizini tashkil qilgan. Xalqaro migrantlarning deyarli to‘rttadan uch nafari 20 yoshdan 64 yoshgacha bo‘lganlar, 41 millioniesa 20 yoshgacha bo‘lganlardir. Xalqaro migrantlarning asosiy qismi Osiyo va Yevropada (har biri 31 foiz), Shimoliy Amerikada (21 foiz), Afrikada (9 foiz), Lotin Amerikasiva Karib dengizida (5 foiz) va Okeaniyada (3 foiz) istiqomat qiladi.

3-rasmda Xalqaro migrantlar soni

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель



2023 yilda eng ko'p migrantlar bo'lgan davlatlar ro'yxati;

- Amerika Qo'shma Shtatlari
- Germaniya
- Saudiya Arabistoni
- Rossiya
- Buyuk Britaniya

XULOSA:

Mamlakatlar aholisi va iqtisodiyoti sohalari bir biriga bog'lanib bormoqda. Shu bilan birga, ko'plab mamlakatlarda muhojirlar va migratsiyaga nisbatan notog'ri qarashlar olib borilmoqda. Shubhasiz, o'sib borayotgan migratsiya oqimi bu tashvishga hissa qo'shishi mumkin. Jahonda yuz berayotgan migratsion vaziyatlarning mamlakatlarga salbiy tomonlari, balki ijobiy ta'siri ham bor. Masalan, O'zbekiston Respublikasining xorij mamlakatlariga ishchi kuchini eksport qilishi tufayli: ishchi kuchi eksporti tufayli respublika milliy daromadiga xorijdan mablag' kelib qo'shiladi. Bu daromad hisobiga yangi ish joylarini barpo etish, ishsizlarni himoya qilish uchun zarur bo'lgan mablag'larga ega bo'lish

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

mumkin. Xorijda ishlab kelgan fuqarolarimiz o'zlari bilan birga eng zamonaviy

bilim va ko'nikmalarni, ishlab chiqarishdagi ilg'or tajribalarni, zamonaviy texnologiyalarni va yangi texnikani boshqarishni o'rganib qaytadilar. Ammo ba'zi yurtdoshlarmiz chet elda ko'plab ko'nikmalarni o'rganib yurtimizga qaytish niyati yoq, chunki uyerdagi rivojlanishlarni ko'rib millatimizga esa o'z hissasini qo'shmoqchi emas. Bu bir salbiy tomoni desak bo'ladi. Lekin bir tarafdin mamlakatimizni o'z mehnatsevarliklari bilan jahonga tanitadilar, chet tillarini,

ularning madaniyatini, tarixini o'rganadilar. Mehnat qilish va malaka oshirish usullarini o'rganib qaytadiganlar ham kam emas. O'zbekiston xalqaro migratsiya aloqalarining kelajakda yanada rivojlanishidan manfaatdor. Mamlakat iqtisodiyotida

o'zgarishlarni amalga oshirish, tashqi bozorlarda mahsulotlarimizni yuksaltirish va xalqaro mehnat migratsiyasining faollashuviga olib keladi.

FOYDALANILGAN MANBALAR RO'YHATI.

1. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Migratsiya> .
2. Norma.uz nashri.
3. <https://www.gazeta.uz/oz/2018/11/29/migratsiya23/>
4. Буранова Л. В. и др. Зарубежный опыт ипотечного жилищного кредитования //O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. – 2023. – Т. 2. – №. 19. – С. 437-345.
5. Туropova N. O 'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o 'ziga xos xususiyatlari. – 2023.
6. <https://geografiya.uz/10-sinf-geografiya/11313-xalqaro-migratsiya-jarayonlari-va-muammolari.html>
7. 1. Кошкарова А. «Европа на игле миграции» 2002 yil
8. 2. A.V. Vaxabov, D.A. Tadjibayeva, Sh.X. Xajibakiyev Darslik - "Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar" Toshkent-2015 yil
9. 3. Rasulova D. B. "Ishchi kuchi migratsiyasi rivojlanishining nazariy asoslari" – T.: Moliya, 2010-yil.
10. <https://academicsresearch.ru/index.php/rnsrij/index>
11. <https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/Compilation%20Report%201%20v2%2020230929%20UZB.pdf>